

ВІДГУК

**офіційного опонента на кандидатську дисертацію
ТУРМИС Ольги Вячеславівни «Висловлення з частковою та нульовою
предикацією», подану на здобуття наукового ступеня кандидата
філологічних наук за спеціальністю 10.02.15 – загальне мовознавство**

Відомо, що основне призначення науки, лінгвістики зокрема, є вирішення проблем. У цьому сенсі дисертація ТУРМИС Ольги Вячеславівни «Висловлення з частковою та нульовою предикацією» є справжнім науковим дослідженням. У ньому розглядається, не одне лінгвістичних явище, як, зазвичай, в кандидатських дисертаціях, а ціле коло явищ, кожне з яких є окремою проблемою. Узяті ж разом, вони сягають самих глибин синтаксису, його епіцентру, зачіпаючи такі глобальні проблеми мовознавства, як взаємовідношення між мисленням та мовою, мовою та мовленням, реченням та висловленням. Лише з огляду на це **актуальність** рецензованого дослідження є **беззаперечною**. Актуальності роботі додають також і такі чинники, як фрагментарність теоретичного висвітлення досліджуваних явищ та те, що робота виконана в руслі сучасного полі-парадигмального мовознавства. Явища, що досліджуються, а це висловлення з нульовою та частково експлікованою структурою предикації, розглядаються всебічно, у комплексі їх структурно-семантичних, функціонально-комунікативних характеристик, з залученням когнітивної лінгвістики та психолінгвістики.

Попри надзвичайну складність об'єкту дослідження, Ольга Вячеславівна ставить перед собою **амбітну мету** встановити синтаксичний статус кожного із типів висловлень, що досліджуються, встановити внутрішньомовні та міжмовні кореляції між ними та звести їх в один ряд, гіпотетично допускаючи існування універсальної мовно-мовленнєвої парадигми. Такого рівня кандидатських дисертацій, які б ставили перед собою настільки складні завдання, у сучасному мовознавстві не так вже й багато.

Вражає корпус досліджуваного матеріалу - 20000 відрізків мовлення (по 10 000 тисяч з кожної мови – англійської та української), дібраних методом суцільної вибірки з творів сучасних авторів. Такий корпус є значно більшим, ніж статистично достатній. Це в позитивному сенсі виділяє цю роботу серед більшості кандидатських дисертацій, надає їй **наукової достовірності, переконливості**. Наукова переконливість досягається також завдяки потужній методологічній базі: діалектиці, антропоцентризму,

експансіонізму, двовекторності тощо, та загально науковим та спеціальним методам, які вміло та доречно використовуються Турмис Ольгою Вячеславівною у процесі дослідження.

Дисертація ТУРМИС Ольги Вячеславівни відзначається **науковою новизною**. У ній **уперше** в лінгвістиці для кожного типу висловлень, що є об'єктом дослідження, було запропоновано визначення синтаксичного статусу з позицій єдиного теоретичного фундаменту, створеного дослідницею. Це, у свою чергу, уможливило об'єднання усіх досліджуваних висловлень, укупі з реченням, у єдиний синтаксичний ряд - мовно-мовленнєву парадигму. Подібна парадигма вводиться в лінгвістичний обіг **уперше**. Зважаючи ж на те, що ця парадигма базується на матеріалі двох різноструктурних мов, є всі підстави вважати її **лінгвістичною універсалією**. Для царини загального мовознавства це є неабияким надбанням.

Теоретична значущість рецензованого дисертаційного дослідження не викликає жодних сумнівів. Висунуті в дисертації теоретичні положення збагачують синтаксичну теорію і можуть бути використані у низці лінгвістичних дисциплін, передусім у загальному мовознавстві, англістиці та україністиці.

Практична значущість полягає у можливості використання теоретичних положень та результатів дослідження у теоретичних та практичних курсах граматики англійської та української мов, курсі лекцій з загального мовознавства, при написанні магістерських та бакалаврських робіт. По матеріалам дисертації можна підготувати посібник з теорії та практики досліджуваної проблематики для магістрів та аспірантів.

Особливо слід відзначити, **композиційну стрункість** дисертації, яка повною мірою віддзеркалює внутрішню логіку досліджуваних явищ. Дисертація складається зі вступу, чотирьох основних розділів та загальних висновків, кожен із основних розділів логічно зумовлює наступний, а наступний є продовженням попереднього.

Перший розділ дисертації присвячений обґрунтуванню теоретичної бази дослідження. У ньому проаналізовані існуючі в лінгвістиці підходи до трактування висловлень з нульовою та частково експлікованою структурою предикації, визначено коло проблем, які необхідно вирішити та окреслено шляхи їх з'ясування. З цією метою було, зокрема, зіставлено характеристики термінологічних понять *речення* та *висловлення* у різних лінгвістичних аспектах, необхідних для подальшого дослідження.

У **другому розділі** обґрунтовуються методологічні засади дослідження, окреслено коло науково-загальних та спеціальних методів дослідження.

Відзначимо серйозність підходу автора дисертації до методологічних проблем, зокрема таких основоположних проблем лінгвістики, як проблема взаємовідношення мови й мислення, мови й мовлення. ТУРМИС Ольга Вячеславівна виявила також розуміння проблеми і з точки зору підбору спеціальних методів, необхідних для вирішення конкретних задач у ході аналізу теоретичного та практичного матеріалу.

Третій розділ присвячений встановленню структурних та прагматико-комунікативних характеристик висловлень із нульовою та частково експлікованою структурою предикації в обох мовах. Незважаючи на структурне розмаїття досліджуваних явищ, цей розділ має чітку композицію. Досить плідним у цьому плані виявився розподіл висловлень на дві опозиційні групи: відновлюваних до повної структури предикації та не відновлюваних до неї. Фактичний матеріал аналізувався не лише якісно, але й кількісно, свідченням чого є серія послідовних таблиць, багато ілюстрованих прикладами. На особливу увагу заслуговує аналіз прикладів, особливо випадків подвійного трактування. Він відзначається переконливістю, умінням дослідниці застосовувати різні види трансформаційних перетворень, у поєднанні з контекстуальним та компонентним аналізом. У ході аналізу встановлювались ізо- та аломорфні характеристики досліджуваних явищ щодо обох мов – англійської та української.

Четвертий розділ – завершальний - присвячено вивченню референційної та комунікативної семантики. У ньому зроблено спробу встановити синтаксичний статус кожного із досліджуваних висловлень. Як останній акорд дослідниці обґрунтовує наявність у синтаксичній системі обох мов такого явища, як універсальна мовно-мовленнєва парадигма.

У загальних висновках підсумовуються результати дослідження, дисертантка також пропонує своє розуміння когнітивного аспекту досліджуваних явищ, послідовність їх еволюційного розвитку.

Теоретично дисертація ТУРМИС Ольги Вячеславівни є дуже насиченою. Зрозуміло, що така робота не може залишити науковця байдужим, відстороненим. Вона будить думку, змушує замислюватись над піднятими питаннями – і це ще один показник її високої якості. Дозволимо собі торкнутися деяких теоретичних положень роботи, які, на наш погляд, є дискусійними, та висловити щодо них власну точку зору.

- Стовідсотково погоджуючись із наявністю мовно-мовленнєвої парадигми, ми розуміємо її дещо по-іншому. На наш погляд, це діалектична єдність **об'єктивного**, втілена у абстрактній схемі

речення, та **суб'єктивного**, репрезентована висловленнями, з нульовою та частково експлікованою структурою предикації. Суб'єктивний характер останніх прекрасно показано в дисертації. Це та риса, яка об'єднує усі ці висловлення, визначає їх сутність. Як такі вони знаходяться в опозиції до речення.

- Що стосується парадигмального ряду за рівнем абстрагування, то цей ряд, на нашу думку, потребує більш глибокого осмислення. Ми, зокрема, не можемо погодитись із трактуванням висловлень *Так/Ні* як таких, що мають, порівняно з іншими висловленнями ряду найвищий рівень абстракції. Ці висловлення, на нашу думку, еволюційно передують реченням і належать до рудиментарного мовлення, яке складалося, в основному, із вигуків, жестів, та т. зв. слів-речень, про абстракцію яких не може бути мови у принципі. Згода/заперечення це одна із найдревніших озвучених синкретичних реакцій людини на певні події, сигнали з оточуючого середовища, яка існувала паралельно із відповідними жестами. Доказом того, що це дійсно так, може слугувати той факт, що тварини добре розуміють «мову» жестів, це стосується, передусім, людиноподібних мавп. Більше того, древність слів згоди та заперечення доводиться ще й їх фонетичною спорідненістю у багатьох мовах індоєвропейської походження. Пор.: *Так* (укр.); *да* (рос); *ja* (нім); *yes* (англ.).

- Що стосується, комунікем, то вони іменуються ще й **формулами** ввічливості. Це, на наш погляд, не випадково, адже ці комунікеми все більше і більше відриваються від тих повноцінних речень, якими вони колись були, втрачаючи як у формі, так і у змісті. Як наслідок щоденного багаторазового вживання вони «затираються», перетворюючись на знаки певної комунікативної ситуації. З огляду на це підкреслювати їх зв'язок з повноцінною структурою предикації, наголошувати на ньому, означає не враховувати напрямок, у якому розвиваються сьогодні мова й мовлення, утворюючи химерні симбіотичні мовленнєві зразки.

- Не зовсім нам зрозуміло, чому когнітивно-онтологічне пояснення системності парадигмального ряду базується виключно на теорії породження висловлення Т. Ахутіної. Теорія породження висловлення це теорія породження висловлення в реальному часі, *on line*. Ясна справа, що вона має певні точки перетину із філогенезом, але це не одне й те саме. Ототожнювати ж зародження висловлень з їх породженням у реальному часі некоректно.

Окрім дискусійних питань, у дисертації подекуди зустрічаються русизми та технічні помилки. Кількість їх незначна. Вони жодною мірою не псують позитивного враження від роботи.

Загалом же ми високо оцінюємо рецензовану роботу, вважаємо її як для кандидатської непересічною. Дисертаційна робота **Турмис Ольги Вячеславівни «Висловлення з частковою та нульовою предикацією»**, є самостійним завершеним оригінальним дослідженням наукової проблеми, важливої для загального мовознавства. Заявлена тема розкрита повною мірою. Поставлені завдання виконані. Публікації і автореферат адекватно відбивають основні положення і висновки дисертації. Новизна, теоретичне й практичне значення рецензованого дисертаційного дослідження відповідає шифру спеціальності 10.02.15 - загальне мовознавство, а також вимогам ДАК України, що висуваються до кваліфікаційних робіт такого рівня ("Порядок присудження наукових ступенів", затверджений постановою Кабінету Міністрів України 24 липня 2013р. № 567).

Беручи до уваги все вищезазначене, вважаю, що **Турмис Ольга Вячеславівна** цілком заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02. 15 –загальне мовознавство.

Доктор філологічних наук, професор
професор кафедри граматики англійської мови
Одеського національного
університету імені І.І. Мечникова

О.А. ЖАБОРЮК

